

Nr 143.

Av herr **Lindhagen**, angående förslag till bestämmelser i tryckfrihetsförordningen om allmänna hedersdomstolar.

Ofta bruka vi litet var önska oss att någon gång komma från tal till handling. Därifrån är vägen icke lång till ett hetsigt utdömande av »det myckna pratet».

Det ligger naturligtvis åtskilligt i detta, men däribland också ett förbiseende. Talet är jämväl handling och kanske den verksammaste. Det är ett av naturen anvisat medel för att ingjuta en levande ande i den stora hopen genomsnittsmänniskor, som vi alla mer eller mindre äro. Hela undervisningen är ett tal, framsprunget ur denna nödvändighet. Upplysningen går långsamt och därför måste det ordas mycket. Förr än vilja och förmåga kommit till vad i inskränkt bemärkelse benämnes handling, uteblir även den senare.

Insikten om detta har gjort, att demokratin alltid i sina politiska program uppställt yttrandefrihet såsom ett av de främsta kraven. Den svenska socialdemokratin äskar för säkerhets skull »fullständig yttrandefrihet».

Nu är det emellertid så, att man kan tala sanning eller osanning. Då yttrandefriheten av franska revolutionen och dess efterföljare överantvordades liksom övriga andliga värden åt den enskilda företagsamheten, har det, på samma sätt som inom det ekonomiska området, uppstått ohäjdad konkurrens mellan de båda talesätten. Även i denna ävlan har makten segrat över rätten, osanningen över sanningen. Yttrandefriheten har, visserligen oförskyld, monopoliserats av åtskilliga företagare för att därav uppbygga åt sig en maktställning.

Tillståndet är därför nu i stora drag, att i samhällslivet sanningen gärna censureras och osanningen får fritt spel.

Åklagaremakten är sålunda nitisk i att drabba sanningssägare. Sällan eller aldrig har man däremot hört talas om, att justitiekanslern väckt åtal enligt tryckfrihetsförordningen för verkligt »lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande».

Den officiella kyrkans tjänare stå oftast omedvetet på maktens, för-

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 3 saml. 61 häft. (Nr 143—146.) 1

nämnetens och penningens ja, till och med på krigets sida, och ha mycket otillräckligt sinne för mästarens ord, att endast sanningen skall göra oss fria.

Partiernas ledningar och press tillämpa i stort sett hänsynslös censur och indela oss stackars människor i intressesfärer för att exploateras ofta i de snödaste syften. Till och med kring riksdagstribunen, högsätet för svensk yttrandefrihet, uppbyggas preventivlagar. Och »aldrig ljuges det så mycket som före ett val», enligt vad Bismark försäkrat.

Även vårt lands sinämilitarism har sökt efterlikna de stora förebilderna. Den har inflikat den ena sekretesstadgan efter den andra in i tryckfrihetsförordningen, vilket lett till humoristiska tillämpningar för undertryckande av sauna upplysningar av det mest oskyldiga slag. Då den nyaste härordningen slutbehandlades i andra kammaren, ansågs allt tal om eländet, om freden, om militarismens förbannelse för farligt och bojkottades. Vilken barnkammare i lyckligaste fall blir icke ett sådant svenskt folk.

Detta nu endast några exempel bland tusenden.

Yttrandefriheten blir en verklighet först när censuren på sanningen tillhör det förflutna, och den blir en sann verklighet först då det nuvarande systemet omkastas ända därhän, att förhållandena själva i stället lägga censur på osanningen. Dessa tider kunna nalkas, då även karaktärsdaningen, den andliga friheten blir en samhällsangelägenhet, då en ny anda kommer.

Under tiden måste det vara gagneligt att skjuta på framåtskridandet även med tillhjälp av formler, som kunna lägga svårigheter i vägen för de värsta påkänningarna.

Det kan då icke nog ofta påminnas om, att ett huvudsäte för den andliga kapitalism, som uppbyggs på yttrandefriheten, är att söka hos partipressen. Den är allhärskaren för närvarande. Allt och alla stå rättslösa inför densamma, underkastade som vi äro dess gunst och nåd och goda vilja. Detta är icke någon anmärkning mot personerna, vilka här som annorstädes merendels endast äro sprattlare under ett system, som de knappast rå för.

Tryckfrihetsförordningen hänvisar såsom en utväg för att försvåra den myckna osanningen i skrivierna, att den som blivit kränkt i vissa i lagen angivna avseenden, äger att stämma till domstol. Med andra ord den rättslöse enskilde hänvisas att av eget initiativ vädja till strafflagen och domstolsväsendet. Detta är här som i andra dylika hänvisningar i författningarna företrädesvis ett skådespel i lagtexten, en hasard, som i regeln ingen vågar och de flesta ej kunna inlåta sig på.

En bättre utväg och på samma gång ett uppfostrande medel synes vara inrättandet genom det allmännas försorg av hedersdomstolar för pressen, till vilka medborgarna kunde kostnadsfritt vända sig utan att behöva

tillita dyr advokathjälp, äventyra dryga rättegångskostnader och göra allt för stor offentlig skandal. Dylika domstolar skulle, om de ordnades effektivt med för uppgiften skickade bisittare, sannolikt verka särdeles välgörande genom sin blotta tillvaro. Från desamma skulle man också kunna påräkna vägledande och fostrande motiveringar med ett realdemokratiskt innehåll till skillnad från de allmänna domstolarnas formella exekution av straffbuden eller innehållslösa frikännanden.

Såsom år 1917 i en inom andra kammaren väckt motion (nr 289 sid. 63—74, jämförde med nr 300) framhållits, ha i huvudstaden vissa tidningsorganisationer för någon tid sedan förenat sig om inrättande försöksvis en kortare tid av en pressens hedersdomstol kallad pressens opinionsnämnd. Denna skulle upptaga bland annat s. k. publikationsmål, varmed skulle förstås »mål som angå påstående, att i tidning förekommit framställning, vars offentliggörande står i strid med hederns fordringar eller eljest ur synpunkterna av pressens anseende icke bör lämnas opåtalat». Denna domstols enskilda karaktär och organisation i övrigt omöjliggöra dock, att den kan få någon som helst betydelse. Saken måste bli en allmän angelägenhet och ordnas omtänksamt för hela pressen i hela riket.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till bestämmelser i tryckfrihetsförordningen om allmänna hedersdomstolar, vilka skulle äga att på ansökan eller av egen tillskyndelse uttala omdömen, huruvida uti tidning, tidskrift eller annan dylik publikation sanningspliktens, hederns, rättvisans eller billighetens krav blivit till kränkning av enskildes rätt eller skada för god samfundsanda överträdde.

Stockholm den 20 februari 1919.

Carl Lindhagen.
